

René Guénon

Tradiții religioase și tradiții metafizice

Traducere din limba franceză de:
DANIEL HOBLEA

EDITURA HERALD
București

CUPRINS

CUVANT - ÎNAINTE	5
TRADIȚIA EBRAICĂ	15
I. Qabbalah – Cabala ca tradiție ezoterică; rădăcini lingvistice comune în ebraică și în limba arabă: Q B L, raportul dintre două lucruri care se află <i>față în față</i> , și Q D M, a preceda; lanțul inițiatic.	17
II. Cabala și știința numerelor – științele sacre: știința numerelor și a literelor; Cabala și neoplatonism; Cabala și pitagorism; tradiția abrahamică.	23
III. Cabala evreiască – despre <i>La Kabbale juive: histoire et doctrine</i> , de Paul Vulliaud; despre <i>Shekinah</i> și aspectul interior și cel exterior în cartea lui Vulliaud; despre <i>Metatron</i> , <i>Sephiroth</i> , <i>Mikael</i> .	33
IV. Siphra di-Tzeniutha – considerații critice la studiul lui Paul Vulliaud despre <i>Siphra di-Tzeniutha</i> și alte studii asupra unora dintre textele fundamentale din Cabala.	51
TRADIȚIA CREȘTINĂ	57
I. Despre limbile sacre – limba ebraică, limba sacră a lumii occidentale; filiația directă între tradiția ebraică și cea creștină; diferența între limbile sacre și limbile liturgice; creștinismul, tradiție în care limba sacră este înlocuită cu limba liturgică.	59
II. Creștinism și inițiere – rădăcinile ezoterice și caracterul inițiatic al creștinismului timpuriu; inițierea ca formă de intrare în rândurile Bisericii Creștine; dispariția caracterului inițiatic din riturile creștine străvechi; creștinismul devine o formă tradițională ce se adresează tuturor; învățăturile lui Hristos ca fundament al creștinismului; Botezul și confirmarea, sacramente din ciclul „micilor misterii”; Hirotonia, inițiere sacerdotală în „marile misterii”; taina inițierii transformată în rit exoteric pentru a asigura „mântuirea” unei populații cât mai largi; hermetism creștin; isihasm – tehnică și linie inițiatică de transmisie neîntreruptă.	63

- III. Hristos. Preot și rege** – „Globul lumii” ca simbol al Regatului; în Hristos sunt unite funcția sacerdotală și cea regală, autoritatea spirituală și cea temporală; Verbul divin; „Preot în veac după rânduiala lui Melchisedec”; Dreptatea și pacea ca atribute hristice; sacerdoțiu creștin; cinstirea lui Hristos ca rege, preot și profet. 79
- IV. Sfântul Bernard** – călugăr cu har divin, conducător admirabil al Ordinului cistercian, adversarul abuzurilor și nedreptăților puterii civile față de Biserică; schisma produsă de Anaclet al II-lea; Sfântul Bernard ca mediator al vieții politice; disputele intelectuale cu Abélard și Gilbert de la Porrée; contribuția la înființarea Ordinului Templului; vindecări miraculoase săvârșite de Sfântul Bernard; propovăduirea doctrinei mistice; *Cântarea Cântărilor*, *De diligendo Deo*; cultul Sfintei Fecioare; Sfântul Bernard, călugăr și cavaler. 87
- V. Sfântul Graal** – despre cartea lui Arthur Edward Waite referitoare la legendele Sfântului Graal și simbolismul „căutării”; substratul folcloric, reverberații ale unei vechi tradiții; considerații despre originea legendelor; despre simbol și mitologie; elemente tradiționale transmise de la druizi la creștini prin legenda Graalului. 103

TRADIȚIA ISLAMICĂ

- I. Ezoterismul islamic** – exoterism și ezoterism, „marea cale” și „adevărul” interior; căile multiple și centrul unic; *et-taşawwuf*, inițierea; Sufism; „cel ce cunoaște prin Dumnezeu”; ezoterismul Islamic strâns legat de structura limbii arabe; diferența dintre mistică și realizarea metafizică: misticul nu are maestru și nici linie de transmitere a „influenței spirituale”; astrologia, chimia și știința literelor ca diferite ordine de interpretare a realității; efortul interior de atingere a „Identității supreme”. 121
- II. Coaja și sâmburele** – analiza tratatului lui Seyidi Moḥyiddin ibn Arabi despre exoterism și ezoterism; „exterior” (*ez-zāher*) și „interior” (*el-bāten*); trecerea de la circumferința cercului la centru, prin raza care devine „cale”; contemplarea Luminii în mod direct; *haqīqah* (adevărul ca mijloc), un concept dincolo de distincția exoterism–ezoterism. 131
- III. Et-Tawḥid** – doctrina Unității; atributele divine și eroarea politeismului; monoteismul. 137

- IV. ***El-faḡru*** – discuție despre ființa umană – ca și întreaga ființă – considerată nulă în fața Principiului; comparație cu doctrina hindusă: acțiunea cu (*sakāma Karma*) și fără dorință (*niškāma Karma*); „marea pace” (*Es-Sakīnah*) a ezoterismului musulman; simplitatea, întoarcerea la Starea Primordială; comparație cu „poarta strâmtă” a simbolismului evanghelic; „omul divin” (*cheun-jen*) din daoism este „Omul Universal” (*El-Insā-nul-Kāmil*) din ezoterismul musulman. 141
- V. ***Er-Rūh*** – „Spiritul” înțeles ca „Lumină”; despre *alif* și *ba*; Spiritul este Primul și Ultimul raportat la Creație; *Er-Rūh* identificat „Tronului” însuși. 146
- VI. **Note despre angelologia alfabetului arab** – micul *Jafr* și mai rele *Jafr*. 151
- VII. **Chirologia în ezoterismul islamic** – rolul esențial al mâinii în riturile de binecuvântare și consacrare; planetele și semnele zodiacale asignate diferitelor părți ale mâinii; mâna stângă, „natura”, vs. mâna dreaptă, caracterul dobândit. 155
- VIII. **Influența civilizației islamice în Occident** – transmiterea științei și filosofiei grecești către europeni prin intermediul tradiției islamice, a musulmanilor; concepții islamice păstrate în cultura europeană în substratul limbii arabe și prin termeni din domeniul chimiei, astrologiei, științelor matematice, filosofiei, literaturii etc.; procedee simbolice din poezia ezoterică persană și arabă în opera lui Dante; Frații Roza-Cruce. 161
- IX. **Creație și manifestare** – Creația ca termen aparținând lanțului iudaism-creștinism-islam; în doctrinele orientale manifestarea și creația nu sunt opuse; toate posibilitățile sunt cuprinse în Posibilitatea totală, una cu Principiul însuși; „*Sufi* nu este creat”. 169
- X. ***Sayful-Islam*** – războiul ca simbol al luptei pe care omul trebuie să o ducă în interiorul său; războiul exterior este „micul război sfânt” în timp ce „marele război sfânt” este cel interior; simbolismul tradițional al sabiei ca putere a Cuvântului. 177

TRADIȚIA HINDUSĂ

183

- I. **Spiritul Indiei** – Opoziția Orient-Occident, opoziția contemplație-acțiune este o aparență – în realitate este vorba despre complementaritate sau chiar recesivitate; echilibrul este suma tuturor dezechilibrelor; acțiunea ca modificare tranzitorie și momentană a ființei în baza unui principiu care se găsește în contemplație;

	Aristotel – „motorul prim”; cunoașterea discursivă și rațională specifică Occidentului; brāhmanii și kṣatriya; <i>Skanda</i> și <i>Gāneśa</i> ; acțiunea dezordonată ca efect specific sfârșitului de <i>Kali-Yuga</i> ; Orientul ca păstrător al spiritului tradițional; principiul rezidă la nivelul ordinului metafizic; <i>Lex perennis</i>	185
II.	Doctrinile hinduse – Esența pur metafizică a tradiției hinduse; <i>Veda</i> ; Śikṣā, <i>Chandas</i> , <i>Vyākaraṇa</i> , <i>Nirukta</i> , <i>Jyotiṣa</i> , <i>Kalpa</i> ; <i>darśana</i> : <i>Vaiśeṣika</i> (logica), <i>Sāṅkhya</i> (domeniul naturii), <i>Yoga</i> , <i>Mīmāṃsā</i> (studiul <i>Veda</i>), <i>Vedānta</i> (sfârșitul <i>Veda</i> -urilor); <i>mokṣa</i> , eliberarea de condițiile limitative.	195
III.	Dharma – Gândirea esențialmente sintetică a celor din vechime; <i>Dharma</i> , lege și ordine; simbolismul axial conținut în noțiunea de <i>Dharma</i> și în <i>Te</i> -ul din tradiția extrem-orientală; <i>Dharma</i> aplicabilă tuturor ființelor și stărilor lor de manifestare; scopurile fixe ale vieții umane stabilite în scrierile hinduse.	207
IV.	Varna – <i>Varna</i> ca expresie a principiilor tradiționale și reflex al ordinului cosmic în ordinul social uman; diferența de sens între <i>varna</i> , <i>jāti</i> și „caste” la Gualtherus H. Mees; <i>Hamsa</i> , casta unică primordială ce exista în <i>Krita-Yuga</i> ; un punct de vedere exclusiv „sociologic” este insuficient pentru a pătrunde în fondul lucrurilor ce țin de cunoașterea tradițională.	213
V.	Teoria hindusa a celor cinci elemente – Cosmologie și <i>bhūta</i> , a fi, a deveni; cinci esențe elementare, numite <i>tanmātra</i> , calități: auditivă sau sonoră (<i>śabda</i>), tangibilă (<i>sparsā</i>), vizibilă (<i>rūpa</i> , cu dublul sens de formă și culoare), gustativă (<i>rasa</i>), olfactivă (<i>gandha</i>); cele cinci elemente recunoscute de doctrina hindusă: ākāśa, eterul; <i>vāyu</i> , aerul; <i>tejas</i> , focul; <i>ap</i> , apa; <i>prthivī</i> , pământul; Empedocle, orficii, pitagoricenii, Aristotel recunosc aceste elemente; <i>quinta essentia</i> ; cele cinci elemente și doctrina chineză; <i>guṇa</i> – tendința principală în procesul manifestării.	219
VI.	Kundalīni Yoga – rezumat despre sistemul Yoga, practica yogină (scopul eliberării) și Kundalīni (forța vitală, nāḍis, idā și pingalā, sistemul celor 7 <i>cakra</i> ca stadii de evoluție în conștiință ale ființei umane în drumul spre unirea cu Sinele); <i>The Serpent Power</i> , Arthur Avalon; o paralelă între cele zece <i>Sephira</i> ale arborelui Sephirotic și cele 7 <i>cakra</i> din sistemul yoga.	239
VII.	Tantra și magie – tantrism și magie; magia ca știință tradițională autentică; efectul deviat al științelor tradiționale inferioare, din veacuri întunecate.	253

VIII. <i>Sanathana Dharma</i> – permanență și stabilitate; <i>sanathana</i> , în termeni occidentali aproximativi tradusă prin <i>Philosophia Perennis</i> , conform lui Coomaraswamy; fondul comun din care provin toate filosofile în ce au ele realmente valabil; <i>dharma</i> ca axa a lumii manifestate; Ordinea universală, care este, în manifestare, expresia Voinței divine; ritul corespunde sacrului dharmic și reprezintă ceea ce rămâne la fel cu ceea ce era înainte; în concepția tradițională există corespondență între ordinea umană și ordinea cosmică pe care ritul le ține conectate; tradiția primordială perpetuă.	257
IX. <i>Māya</i> – Coomaraswamy traduce <i>Māya</i> prin <i>arta</i> și nu prin <i>iluzie</i> ; iluzia este doar un grad diferit al realității și nu neant; <i>Māya</i> ca principiu matern creator cuprins în Principiu; <i>Māya</i> mama lui Buddha; <i>Māya</i> este materialul din care este „țesută” lumea manifestată; vâlul lui <i>Māya</i> ; iluzia că manifestarea ar fi exterioră Principiului.	267
X. <i>Nāma-rūpa</i> – individualitate, esență și substanță; starea angelică, supraindividuală, <i>deva</i> ; opera de artă, între arhetip și individ; „numele” unei ființe este „esența” sa; auz-esență-eter vs. văz-formă-foc.	271
XI. <i>Ātmā-Gītā</i> – <i>Bhagavat</i> : cel „glorios” și „venerabil”; vișṇuiți și șivaiți; <i>Bhagavat</i> ca <i>Ātmā</i> necondiționat; <i>Nara</i> și <i>Nārāyana</i> , individualul și Universalul, „eul” și „Sinele”; brahmanul și kṣatriya.	277
XII. A cincea Veda – perfecțiunea domeniului spiritual și intelectual încă de la origine; tot ce este contrar <i>Veda</i> sau nu derivă legitim din ea este chiar prin acest aspect exclus din această tradiție; trântismul ca ansamblu al învățăturilor și mijloacelor de „realizare” adaptate condițiilor din <i>KaliYuga</i> ; <i>tantra</i> considerată „firul” unei țesături; doctrina tantrică, o continuare a conținuturilor din Veda; dezvoltarea specială a unei științe tradiționale într-o epocă sau alta; vin și <i>soma</i> ; putere și cunoaștere; rolul daoismului de orientare invizibilă; rolul confucianismului de orientare exterioră.	283
DAO ȘI CONFUCIANISM	291
I. Influențele rătăcitoare – energii neindividualizate ce acționează în mediul cosmic fără a intra în constituția unei ființe definite; mediu; condensare și disoluție a forțelor spirituale.	293
II. Daoism și confucianism – Fu-Xi; yin-yang; <i>Livre des Rites de Tcheou</i> ; <i>Yi-Jing</i> ; metafizică și aplicații sociale ale cunoașterii tradiționale; Dao, originea și sfârșitul tuturor ființelor; doctrina non-acțiunii; înțeleptul perfect; daoismul ca doctrină inițiativă; o practică a vieții obișnuite, confucianismul.	301

CUVÂNT-ÎNAINTE

„Busola infailibilă și cuirasa impenetrabilă”

Cu treizeci și trei de ani în urmă apărea la Paris un „număr special René Guénon” al revistei de „Spiritualitate și Tradiție” – *L’Âge d’Or*, publicată de Editura Pardès¹. Ceea ce ne-a atras atenția a fost titlul prin care era prezentată personalitatea cu totul excepțională a unuia dintre cei mai controversați intelectuali ai secolului XX: *René Guénon – Témoin de la Tradition et prophète de l’âge d’or à venir* (René Guénon, martor al Tradiției și profet al vârstei de aur care va veni – tr. a.). Prima parte a subtitlului este cunoscută datorită biografiei, pe cât de interesantă pe atât de completă, pe care a scris-o Jean Robin cu ceva timp mai înainte² de apariția revistei în discuție; cea de a doua parte, *Prophète de l’âge d’or à venir*, surprinde prin perspectiva neobișnuită pe care o propune încă din titlu. Cărțile, studiile și articolele scrise anterior cărții lui Jean Robin, de autori mai puțin cunoscuți cititorilor din România – dintre aceștia îi putem menționa pe Paul Sérant, Paul Chacornac, Lucien Méroz, Jean Tourniac, Jean-Paul Laurant – acordau mai puțină importanță acestui aspect cu semnificație „escatologică”. Dintre studiile ce sunt cuprinse în acest număr al revistei (anul 1986-1987) prin care se comemora centenarul

¹ L’ÂGE D’OR – Spiritualité et tradition – numéro spécial „RENÉ GUÉNON – Témoin de la tradition et prophète de l’âge d’or à venir” – Paris, Ed. Pardès, 1987.

² Jean Robin, *René Guénon – Témoin de la Tradition*, Deuxième édition augmentée, Guy Trédaniel, Éditions de la Maisnie, Paris, 1986.

nașterii lui R. Guénon, remarcăm pe cel care are legătura cea mai evidentă cu această viziune ce se desprinde din biografia și opera guenoniană: *Deux aspects de l'oeuvre de René Guénon* (Două aspecte ale operei lui René Guénon – tr. a.), semnat de Pierre și Jean-Louis Grison; cele două aspecte sunt prezentate în cele două părți ale studiului: I. *Le message de l'Asie* (Mesajul Asiei – tr. a.) și II. *Pour un christianisme traditionnel* (Pentru un creștinism tradițional – tr. a.). Prin conținutul acestui studiu sunt detașate cele două domenii și perspective cardinale ale unei evaluări generale a poziției intelectuale a lui R. Guénon: „mesajul Asiei”, actualizarea, în măsura posibilului, a cunoștințelor noastre despre un Orient autentic, departe de cel al orientaliștilor oficiali sau la „modă”, și cel de-al doilea domeniu, criza spirituală și perspectivele Occidentului creștin. Titlurile celor două părți ale studiului menționat evocă două direcții fundamentale ale învățăturii ce se desprinde din opera guenoniană: primul subliniază rolul pe care l-a jucat și îl joacă Orientul în destinul civilizației europene, cel de al doilea sugerează stadiul critic în care se află spiritualitatea și creștinismul european, precum și necesitatea unui reviriment, unei reconfigurări valorice, unor reevaluări ale tradiției creștine din bătrânul continent.

Această culegere de texte pe care o propunem cititorului este materializarea intenției noastre de a sublinia o dată în plus importanța excepțională pe care o are opera guenoniană nu numai pentru a înțelege prezentul sub cele mai importante, esențiale aspecte ale sale, ci și pentru a identifica reperele unui viitor ce ne apare din ce în ce mai complex, mai complicat, dacă nu chiar sumbru. Alcătuirea prezentei culegeri de studii a ținut seama de cele două arii fundamentale ale spiritualității dintotdeauna: una abrahamică, de consistență religioasă – iudaism, creștinism și Islam –, cu un filon autentic metafizic, cealaltă de consistență metafizică – hinduism și daoism – în care acest filon esoteric este mult mai evident. Prezentarea acestora conform unui asemenea criteriu are darul de a ne deschide porți importante pentru înțe-

legerea unității fundamentale a tradițiilor, a raporturilor dintre tradițiile metafizice și religii, de a ne stimula intuiția intelectuală în așa fel încât să putem realiza, pe măsura disponibilităților spirituale, intelectuale autentice acea stare de spirit care să permită o legătură efectivă, reală, între *modus cognoscendi* și *modus vivendi*. Chiar dacă studiile respective au în centrul lor aspecte esoterice diverse, poate nu întotdeauna centrale, ele au darul de a oferi o mai bună înțelegere a orizontului spiritual, de o amploare cu totul excepțională, nebănuită și de o subtilitate deosebită a detaliului.

În plus, o motivație specială a unei asemenea întreprinderi editoriale este și aceea de a deschide noi perspective asupra unor elemente tradiționale care, pe parcursul a cel puțin jumătate de veac, au suferit, la nivelul percepției colective, distorsiuni, diluări sau chiar acțiuni de subversiune prin crearea de contra-sensuri. După o activitate editorială de mai bine de două decenii, în care s-a promovat într-un mod cu totul particular marea literatură sapiențială, din toate tradițiile, era necesară o revenire la partea fundamentală a acestora, pentru a întregi orizontul spiritual, intelectual care s-a format până în prezent. Cititorului i s-au oferit pe parcursul acestor ani, colecții de texte fundamentale, așa încât este în măsură să aprecieze corect conținutul textelor prezente, să completeze zone rămase încă goale sau confuze, să întregască viziunea asupra oricărei tradiții autentice. Autenticitatea din punct de vedere intelectual este și un rezultat al armoniei profunde pe care cititorul este acum în măsură, după ani de lectură, în mare parte cu posibilități chiar de „specializare”, să o identifice la nivelul particularităților, a specificității precum și a liniilor fundamentale; el va constata că ceea ce este specific într-o tradiție anume, particulară, nu este și nu poate fi decât o consecință a veridicității, unității și vastității fondului comun, metafizic, prin care se regăsește în Tradiția Primordială și universală. Această apartenență prin sursa comună dă unei tradiții legitimitate și efectivitate, actualitate și un caracter viu incontestabil.

Faptul că perspectiva este una esoterică, de o calitate metafizică impecabilă, nu înseamnă că aspectul exoteric este mai puțin important; deopotrivă imperios necesar, acesta din urmă reprezintă partea sau perspectiva prin care tradițiile particulare se diferențiază, constituind tocmai „diferența specifică”, am putea spune, prin care acestea își împlinesc rostul în raport cu „oportunitatea” momentului și a locului de manifestare. Elementele prin care se deosebesc una de cealaltă configurează destinul unor mari colectivități umane, parcursul istoric străbătut în ciclul de umanitate în care devin centrale, sau cel puțin exemplare sub un aspect sau altul. Reunirea unora dintre ele în cadrul aceluiași volum subliniază, în profunzimea esențială a sensurilor, nu numai complementaritatea pe orizontală a acestora, ci și fondul comun prin care ele asigură accesibilitatea „verticală” la Adevărul Etern.

Prin gruparea tradițiilor în cele două categorii menționate, tradiții religioase și tradiții metafizice, s-a dorit evidențierea, de fond, a celor două mari modalități, de abordare a Adevărului divin, de comunicare cu Sacrul; primul mod este unul eminamente religios, în care sunt prezente, structural, cele trei elemente fundamentale: dogmatica, ritualul, morala – mod caracteristic tradiției abrahamice, formată din iudaism, creștinism și islam; cel de-al doilea, de consistență metafizică, a cărui structură este formată din doctrină și ritual, este specific tradițiilor orientale, respectiv hinduismul și taoismul, budismul, indiferent de forma lui – indiană, tibetană sau zen –, nefiind o tradiție metafizică de sine stătătoare, ci, așa cum afirmă R. Guénon, o adaptare în timp, într-un moment de criză spirituală (sec.VII–VI a.C.), a tradiției vedice inițiale; dacă se observă similitudinea, apropierea între dogmatică și doctrină – ele nefiind același lucru – este evident că în cel de al doilea mod lipsește corpul prescripțiilor morale. Această perspectivă a-morală (și nu i- sau anti-morală!) este una din principalele însușiri ale gândirii metafizice; este, în același timp, cel puțin pentru tradiția occidentală eminentemente creștină, principalul obstacol, pentru lumea modernă, în procesul de

cunoaștere a tradițiilor orientale¹, care din nefericire, întâlnește perspectiva filosofică, ceea ce face ca efortul de cunoaștere și înțelegere să aibă rezultate în cel mai bun caz neimportante, minime, dacă nu chiar de-a dreptul false.

Dar morala a jucat un rol considerabil și în apariția atitudinii ateiste, a ateismului în ansamblul său, în civilizația europeană prin constituție de origine greco-romană. Aceasta s-a petrecut în momentul în care filosofii greci, din perioada socratică și imediat după aceea, au desprins, au separat morala de spiritualitatea religioasă; lucrurile s-au petrecut în perioada în care, din punctul de vedere al vieții religioase, întreaga tradiție grecească nu mai era decât una de consistență mitologică, partea de dogmatică sau de doctrină estompându-se, ocultându-se, în procesul lent de decădere a lumii vechi în Grecia antică. Separată de fundamentul său spiritual religios, devenită o „disciplină filosofică”, morala și-a pierdut cel mai important element: cenzura interioară, orientarea specific intelectuală, devenind tot mai exterioară, mai „socială” și prin urmare stimulând, chiar exacerband, ceea ce Platon numea sufletul *pathetic*: afectivitatea. Consecința aceasta se va manifesta în noua, pe atunci, religie: creștinismul, prin accentul principal pe care-l pune pe sentiment, pe iubire, și nu pe cunoaștere, pe intelect, cele două căi de realizare spirituală, duhovnicească, coexistând, dar cu această preeminență afectivă. Abia șase secole mai târziu, accentul va reveni pe cunoaștere, odată cu apariția în istorie a Revelației islamice.

Este interesant că Frithjof Schuon afirma într-unul dintre studiile sale, că în cadrul tradiției abrahamice, rolul principal revine, în ordinea manifestării istorice, în iudaism „acțiunii rituale”, în creștinism, iubirii, iar în Islam, cunoașterii; această afirmație este în corespondență cu cele trei *gunas* din trația hindusă, de la care se formează cele trei căi de desăvârșire: *karma-marga*, *bakthi-marga*, *jnana-marga* (calea acțiunii rituale, calea iubirii și calea cunoaș-

¹ Cf. René Guénon, *Introducere generală în studiul doctrinelor hinduse*, Ed. Herald, 2014. Capitolele III, IV, V și VI.

terii). În mod evident lucrurile trebuie înțelese nu ca o corespondență directă, sau, mai rău, ca un împrumut, sau contaminare, ci ca o comparație, o asociere categorială. Această ordine, de la „exterior” la „interior”, de la „elementar” la „esențial”, în care sunt menționate cele trei căi, este și una a importanței și a complexității pe care o are fiecare dintre ele; se observă că aceasta este și ordinea manifestării lor în istorie, chiar din punct de vedere profan.

Dar ceea ce trebuie subliniat este faptul că tradiția abrahamică, în ansamblul său, nu este lipsită de miezul ei esoteric, prezent și într-o formă exteriorizată, într-o măsură mai mare sau mai mică, în Cabbală (iudaism), esihism (creștinism) și sufism (Islam). În Orient, această dublă perspectivă există, în mod manifest, în tradiția chineză: taoismul și confucianismul, dar nu și în hinduism unde diferența dispare, într-un sens superior. Acest sens esoteric, esențial, a dat naștere la confuzia atât de mult răspândită și în zilele noastre, între mistică și realizare metafizică, inițiatică; deși opera guenoniană este cât se poate de explicită în această privință, iar cele afirmate de Guénon se adeveresc neîncetat, încă se mai vorbește de mistică iudaică, mistică creștină și mistică islamică acolo unde, deși mai puțin evidentă sau chiar negată de teologia oficială, realizarea metafizică este punctul final, apexul practicii și tehnicii spirituale. Trebuie precizat că tradiția abrahamică are și o asemenea modalitate de realizare spirituală, dar ea nu este nicidecum mistică; mistica în aceste tradiții, poate constitui chiar o etapă distinctă în practica spirituală, dar din punct de vedere esoteric, ea este inferioară realizării metafizice – este de altfel diferența impecabil explicată de Guénon dintre mântuire și eliberare. Prin urmare, chiar dacă nu este atât de evident, de explicit, există eliberare – în sensul termenului hindus de *moksha* – și în religiile, așa-numite „personaliste”: de pildă *theosis* („îndumnezeire”) în creștinism sau *ittihād* (Identitatea Supremă) în Islam. Principalul impediment pentru mentalitatea europeană în a înțelege corect lucrurile este „indisponibilitatea” intelectuală, dublată de o pretenție de superioritate cu efecte letale din punct de vedere spiritual și care a generat,

în mod sigur, ceea ce unii numesc, pe bună dreptate, imperialism cultural; acesta a produs un mediu intelectual eclectic și opac, prizonier al unor limitări spirituale de nedepășit.

Prin intenția editorului, cartea de față are încă un merit: nu atât acela de a completa cunoștințele, cât aceea de a ajuta la „rafinarea” intuiției intelective în procesul extrem de complex al înțelegerii tradițiilor și religiilor; căci, așa cum afirma René Guénon într-una din scrisorile sale cu unul dintre corespondenți, este capital să se creeze o stare de spirit favorabilă dezvoltării unei elite intelectuale autentice. Autorul nostru știa deja că șansele reale de a mai reconstitui o elită spirituală autentică în Europa tind spre zero; din acest motiv a ajuns la concluzia că soluțiile nu mai pot fi generale și că șansa devine, în acest sens, un privilegiu pe care un european îl poate dobândi, în condițiile unei disponibilități precise și ale unui efort intelectual direct proporțional cu aceasta; „soluția-privilegiu”, ce nu mai poate fi decât individuală, este și motivația majoră a editorului de a propune căi pentru realizarea unei cunoașteri autentice prin lectură, înțelegere, asimilare și asumare. Este obiectivul principal al celor două colecții: *Philosophia perennis* și *Înțelepciunea inimii* prin care, în mod excepțional și în bună măsură singular, unic, Editura Herald și-a propus să ofere un orizont cât se poate de complet și chiar „operativ” cititorului de toate vârstele.

Dar, de ce René Guénon? Deoarece avem convingerea fermă că expresia folosită de acesta pentru a califica Tradiția Primordială drept busola infailibilă și cuirasa impenetrabilă¹ și pe care, la rândul său Mihail Vâlsan a folosit-o pentru maestrul său² și autorul nostru, exprimă cel mai riguros certitudinea și speranța multor căutători ai Adevărului; în acest sens cităm,

¹ René Guénon, *Orient et Occident*, Ed. Véga, Paris, 2006.

² Michel Vâlsan, *La fonction de René Guénon et le sort de l'Occident*, Etudes Traditionnelles, 1951, nr. 293, 294, 295; republicat în revista *Science sacrée – Numéro spécial René Guénon*, 2003, pag. 143.

afirmația unuia dintre cei mai importanți maeștrii spirituali ai zilelor noastre:

Învățătura lui René Guénon este expresia particulară, revelată Occidentului contemporan, a unei doctrine metafizice și inițiatice care este aceea a Adevărului unic și universal. Acesta este inseparabil de o funcțiune sacră, de origine supra-individuală, pe care Mihail Vălsan a definit-o ca o „reamintire supremă” a adevărilor deținute, în zilele noastre, de Orientul imuabil, și ca o „chemare” ultimă ce conține, pentru lumea occidentală, un avertisment și o promisiune, dar și un anunț al „judecării” sale.¹

Dacă textele privitoare la celelalte tradiții sau religii au o însemnătate mai curând teoretică, cele referitoare la tradiția creștină sunt mult mai „vii”, pentru că ne privesc direct; este un prilej binevenit de a ne da seama, pe de o parte, de dimensiunile interioare reale ale unei perspective esoterice creștine – după o perioadă foarte lungă în care Biserica și teologia oficială au negat existența acestei realități spirituale esoterice –, iar pe de altă parte, ne oferă posibilitatea de a înțelege cu mult mai bine dogmatica creștină, textul sacru și simbolismul autentic, în toată excelența sa, atât în privința consistenței doctrinale, cât și a ritualului.

Strâns legat de toate acestea, am mai menționa un aspect de o importanță deosebită pentru cum anume trebuie să înțelegem, ca europeni, de la ce adevăr trebuie să pornim atunci când, contemporani în cea mai zbuciumată și dramatică perioadă a istoriei moderne, suntem în situația de a evalua evenimente atât de complexe și de radicale prin consecințe, și anume: *perfecta continuitate între cele trei tradiții abrahamice*; poate că cea mai clară expresie a acestei continuități, exprimată într-un text sacru, o aflăm în ultima religie care s-a manifestat în istorie:

¹ Ch.-A. Gilis, *Introduction à l'enseignement et mystère de René Guénon*, Ed. Traditionnelles, Paris, p.15, 2004.

El a pogorât asupra ta Cartea, întru Adevăr, pentru a le întări pe cele dinaintea ei. De asemenea, El a pogorât Tora și Evanghelia mai înainte drept călăuzire, precum a pogorât și Legea.¹

Acesta este mesajul acestui volum, care prin conținut și semnificație va contribui la transformarea acestui eveniment editorial într-unul cu impact spiritual.

Teodoru Ghiondea

¹ *Coranul*, traducere din arabă de George Grigore, Editura Herald; Surat *Neamul lui Imran*, verset:3-4.

TRADIȚIA EBRAICĂ

I.

Qabbalah¹

Cabala ca tradiție ezoterică; rădăcini lingvistice comune în ebraică și în limba arabă: Q B L, raportul dintre două lucruri care se află *față în față*, și Q D M, a proceda; lanțul inițiativ.

În ebraică, în sensul cel mai general, termenul *Qabbalah* nu înseamnă altceva decât „tradiție”; și, cu toate că el desemnează de obicei tradiția ezoterică sau inițiativă, se întâmplă uneori să fie aplicat și tradiției exoterice, atunci când este folosit fără prea multă precizie.² Prin urmare, în el însuși, acest termen este susceptibil să denumească orice tradiție; dar, pentru că aparține limbii ebraice, este normal – așa cum am remarcat deja în alte ocazii – atunci când se folosește o altă limbă, să fie rezervat doar tradiției ebraice sau, dacă se preferă un mod de exprimare poate mai exact, formei specific ebraice a tradiției. Insistăm asupra acestor lucruri, deoarece am constatat la unii o tendință de a da un alt sens acestui cuvânt, de a face din el denumirea unui gen special al cunoștințelor tradiționale,

¹ *Voile d'Isis*, mai 1933. (N. tr.)

² Asta nu fără a cauza anumite confuzii: astfel, i-am văzut pe unii pretinzând să lege *Talmudul* de „Cabală”, înțelegând în sens ezoteric; în fapt, *Talmudul* este „tradiția”, însă pur exoterică, religioasă și legalistă.

care s-ar afla de altfel în el, crezând că au descoperit în cuvântul însuși tot felul de lucruri mai mult sau mai puțin extraordinare ce nu există deloc în mod real. Nu ne vom pierde timpul să arătăm toate aceste interpretări fanteziste; este mult mai util să precizăm adevărata semnificație originară a cuvântului (fapt suficient pentru a le reduce la zero), asta fiind tot ceea ce ne-am propus să facem aici.

În ebraică și arabă¹, rădăcina Q B L semnifică în mod esențial raportul a două lucruri ce sunt situate *față în față*; de aici provin diversele sensuri ale cuvintelor derivate din ea, de pildă cel de întâlnire și chiar cel de opoziție. Din acest raport rezultă și ideea unei treceri, între cei doi termeni, în prezență, de unde ideile de a primi, a întâmpina, a accepta, exprimate în cele două limbi prin verbul *qabal*; și de aici derivă în mod direct *qabbalah*, adică propriu-zis „ceea ce este primit” sau „transmis” (în latină *traditum*) de la unul la celălalt. Alături de ideea de transmitere, o vedem apărând aici pe cea a unei succesiuni; trebuie însă remarcat că sensul prim al rădăcinii indică un raport ce poate fi, deopotrivă, simultan și succesiv, spațial și temporal. Așa se explică dublul sens al prepoziției *qabal* în ebraică și *qabl* în arabă, însemnând, în egală măsură, „înainte” (adică „în față”, în spațiu) și „înainte” (în timp); iar strânsa înrudire a acestor două cuvinte „în față” (*devant*) și „înainte” (*avant*), chiar și în franceză, arată mai mult că o anumită analogie este întotdeauna stabilită între aceste două modalități diferite, una în simultaneitate și cealaltă în succesiune. Aceasta permite, de asemenea, să se rezolve o contradicție aparentă: deși ideea cea mai frecventă aici, atunci când este vorba despre un raport temporal, este cea de anterioritate și se raportează în consecință la trecut, se întâmplă totuși ca derivatele aceleiași rădăcini să desemneze viitorul (în arabă *mustaqbal*, adică literalmente „înainte față de ceea ce s-a petrecut”, din *istaqbal*, „a merge înainte”); dar nu se spune și în franceză că trecutul este *înaintea* (*avant*) și că viitorul este *în fața* (*devant*) noastră, ceea ce

¹ Atragem atenția asupra faptului (de care nu s-a ținut poate seama suficient) că aceste două limbi, care au majoritatea rădăcinilor comune, se pot adesea clarifica una prin cealaltă.

este cu totul comparabil? În fond, e suficient în toate cazurile ca unul din cei doi termeni să fie considerați fie „în față”, fie „înaintea” celuilalt, fie că este vorba, de altfel, despre o relație spațială sau despre o relație temporală.

Toate aceste remarci mai pot fi confirmate prin examinarea unei alte rădăcini, comună atât limbii ebraice, cât și limbii arabe, și care are semnificații foarte apropiate de acestea, s-ar putea chiar spune în mare parte identice, deoarece, deși punctul de plecare este evident diferit, sensurile derivate ajung să se întâlnească. E vorba despre rădăcina Q D M, care exprimă în primul rând ideea de „a preceda” (*qadam*), de unde tot ce se referă nu doar la o anterioritate temporală, ci și la orice prioritate de ordine. Astfel, pentru cuvintele ce provin din această rădăcină, în afara sensurilor de origine și vechime (*qedem* în ebraică, *qidm* sau *qidam* în arabă), le găsim pe cele de întâietate sau de prioritate, și chiar de mers, înaintare sau mișcare progresivă (în arabă *taqaddum*)¹; și aici prepoziția *qadam* în ebraică și *qoddām* în arabă are dublul sens de „în față” și „înainte”. Însă sensul principal, în acest caz, desemnează ceea ce este prim, fie ierarhic, fie cronologic; în consecință, ideea exprimată cel mai frecvent este cea de origine sau de primordialitate și, prin extensie, de vechime atunci când e vorba despre ordinul temporal: astfel, *qadmōn* în ebraică și *qadīm* în arabă înseamnă „vechi” în utilizarea curentă, însă, când sunt raportate la domeniul principiilor, trebuie traduse prin „primordial”².

Mai sunt de semnalat, în legătură cu aceleași cuvinte, alte considerații ce nu sunt lipsite de interes: în ebraică, derivatele rădăcinii Q D M servesc și la a desemna Orientul, adică partea „originii”, în sensul că el este locul în care răsare soarele (*oriens*, din *oriri*, de unde vine și *origo* în latină), punctul de pornire al evoluției diurne a soarelui; în același timp, el este punctul pe care-l avem în față [dinainte –

¹ De aici cuvântul *qadam*, „picior”, așadar ceea ce servește la mers.

² *El insānul-qadīm*, adică „Omul primordial” se referă, în arabă, la „Omului universal” (sinonim cu *El-insānul-kāmil*, care este literalmente „Omul perfect” sau total); acesta este tocmai *Adam Qadmōn* ebraic.

n. red.] atunci când ne „orientăm” către soare la răsăritul său¹. Astfel, *qedem* înseamnă, de asemenea, „Orient”, iar *qadmôn*, „oriental”; însă nu trebuie să vedem în aceste desemnări afirmarea unei primordialități a Orientului din punct de vedere al istoriei umanității terestre, deoarece, cum am avut adesea ocazia să o spunem, originea primă a tradiției este nordică, „polară” chiar, și nicidecum orientală sau occidentală; explicația pe care am indicat-o ni se pare, de altfel, arhisuficientă. Vom adăuga, în această privință, că aceste chestiuni de „orientare” au, într-un mod general, o importanță destul de mare în simbolismul tradițional și în riturile bazate pe acest simbolism; ele sunt mai complexe decât s-ar putea crede și pot da loc unor confuzii, căci există, în diverse forme tradiționale, mai multe moduri de orientare. Când ne orientăm spre soare-răsare, cum am spus, sudul este desemnat ca „partea drepte” (*yamîn* sau *yaman*; cf. sanscritul *dakṣiṇā* care are același sens), iar nordul, ca „partea stângii” (*shemōl* în ebraică, *shimāl* în arabă); dar se întâmplă ca orientarea să fie luată îndeprindându-ne către soare la meridian, și atunci punctul pe care-l avem în față nu mai este orientul, ci sudul: astfel, în arabă, partea sudului, printre alte denumiri, o mai are pe cea de *qiblah*, iar adjectivul *qibli* înseamnă „meridional”. Acești ultimi termeni ne readuc la rădăcina Q B L; și se știe că același *qiblah* desemnează, de asemenea, în Islam, orientarea rituală; aceasta este, în toate cazurile, dinainte; fapt destul de curios, ortografia cuvântului *qiblah* este identică celei a ebraicului *qabbalah*.

Se poate pune următoarea întrebare: de ce tradiția, în ebraică, este desemnată printr-un cuvânt ce provine din rădăcina Q B L, și nu din rădăcina Q D M? Unii ar putea fi tentați să spună, în această privință, că tradiției ebraice, neconstituind decât o formă secundară

¹ Este interesant de notat că Hristos este numit uneori *Oriens*; această desemnare poate fi raportată, fără îndoială, la simbolismul soarelui-răsare; dar, datorită dublului sens indicat aici, ea poate fi apropiată, și chiar în mod special, de ebraicul *Elohi Qedem* ori de expresia ce desemnează Verbul drept „Bătrânul Zilelor”, adică drept Cel care este înaintea zilelor sau Principiul ciclurilor de manifestare, reprezentate simbolic ca „zile” de diverse tradiții („zilele lui Brahmă” în tradiția hindusă, „zilele creației” în Geneza ebraică).

și derivată, nu i s-ar potrivi o denumire ce evocă ideea de origine sau de primordialitate; însă acest motiv nu ni se pare esențial, pentru că, în mod direct sau nu, orice tradiție este legată de origini și provine din Tradiția primordială, și chiar am văzut altundeva că orice limbă sacră, inclusiv ebraica și araba, este considerată ca reprezentând, într-un fel, limba primordială. Adevăratul motiv, se pare, este că ideea ce trebuie evidențiată în special aici este cea a unei transmiteri regulate¹ și neîntrerupte, idee pe care o exprimă de altfel, în mod propriu, chiar cuvântul „tradiție”, așa cum am arătat la început. Această transmitere constituie „lanțul” (*shelsheth* în ebraică, *silsilah* în arabă) ce unește prezentul cu trecutul și trebuie să se continue din prezent spre viitor: acesta este „lanțul tradiției” (*shelsheth ha-qabbalah*) sau „lanțul inițiativ”, despre care am avut ocazia să vorbim recent; și este, de asemenea, determinarea unei „direcții” (regăsim aici sensul cuvântului arab *qiblah*), care, prin succesiunea timpurilor, orientează ciclul spre sfârșitul său și îl reunește cu originea sa, și pe care, întinzându-se chiar dincolo de aceste două puncte extreme prin faptul că sursa sa principală este atemporală și „non-umană”, îl leagă în mod armonic de celelalte cicluri, contribuind împreună cu acestea la formarea unui „lanț” mai mare, cel pe care anumite tradiții orientale îl numesc „lanțul lumilor”, unde se integrează, din aproape în aproape, întreaga ordine a manifestării universale.

¹ Termen pe care îl vom utiliza pentru a desemna starea de conformitate cu exigențele învățăturii inițiatice, ezoterice. Termenul din limba franceză, *régulière*, tradus în limba română prin „regulat”, pierde această semnificație tehnică foarte importantă. [N. red.]